

خوزستان

استان خوزستان در جنوب غرب ایران با مساحتی حدود ۶۴ هزار و ۲۳۶ کیلومتر مربع در کنار خلیج فارس و اروندرود - شط العرب - قرار دارد. این استان از شمال به استان لرستان، از شمال شرقی و شرق به استان های چهار محال و بختیاری و کهگیلویه و بویراحمد، از شمال غربی به استان ایلام، از جنوب به خلیج فارس و از غرب به کشور عراق محدود می شود. مرکز استان خوزستان، شهر اهواز است و از شهرهای مهم آن می توان آبادان، اندیمشک، ایزده، باغ ملک، بندر ماهشهر، بهبهان، دزفول، رامهرمز، سوسنگرد، شادگان، شوش، شوشتر، مسجد سلیمان نام برد.

فهرست وب سایت ها و خدمات الکترونیکی

موقعیت جغرافیایی

استان خوزستان از سمت شمال و شرق به رشته کوه های زاگرس منتهی می شود. ارتفاعات این استان در جهت جنوب غربی کاهش یافته و در نواحی جنوب تر به صورت تپه های ماهوری نمایان می شود. این سرزمین از نظر پستی و بلندی به دو منطقه کوهستانی و جلگه ای تقسیم می شود. منطقه کوهستانی قسمت های شمال و شرق استان را در بر می گیرد و منطقه جلگه ای از جنوب دزفول، مسجد سلیمان، رامهرمز و بهبهان شروع شده و تا کرانه های خلیج فارس و اروندرود ادامه می یابد. از نظر شرایط آب و هوایی، استان خوزستان دارای دو نوع آب و هوای نیمه بیابانی در شهرهای آبادان، خرمشهر، ماهشهر، هندیجان، دشت آزادگان دزفول، بهبهان، شوشتر و نواحی شمال اهواز و همچنین آب و هوای استپ گرم در نواحی شمال دزفول، بهبهان، رامهرمز، شوشتر و شمال اهواز است. همچنین شرایط اقلیمی این استان تحت تاثیر سه نوع باد به شرح زیر است: اولین باد، جریان سرد نواحی کوهستانی، دومین باد یعنی باد شرجی، جریان گرم مرطوبی است که از خلیج فارس به سمت جلگه می وزد و اما سومین باد؛ از سمت عربستان می وزد و همیشه مقداری شن، خاک و رطوبت به همراه دارد. رودخانه های مهم موجود در استان خوزستان عبارتند از: کارون، دز، کرخه، مارون، جراحی و زهره. در میان رودخانه های ذکر شده؛ رودخانه کارون پرآب ترین رودخانه کشور محسوب می شود.

پیشینه تاریخی

استان خوزستان حدود پنج هزار سال پیش از میلاد محل سکونت اولیه «اقوام عیلامی» بود. این منطقه در دوران باستان، به‌ویژه، در دوره حکومت هخامنشیان به دو بخش شمال و شمال شرقی و بخش جنوبی تقسیم شده بود. بخش شمالی که شامل کوهستان‌ها و جنگل‌های فراوانی بود «انسان یا انزان» نامیده می‌شد و بخش جنوبی که «عیلام» نام داشت دارای آب و هوای گرم و مرطوب، دشت‌های حاصلخیز و جلگه‌ای بود که به قاره‌ای کوچک شبیه بود. «استرابون»، جغرافی‌دان عهد باستان، خوزستان را از حاصلخیزترین جلگه‌های جهان می‌دانست. وجود رودخانه‌های فراوان در دشت‌ها امکان کشاورزی و آبادانی را در این منطقه میسر می‌ساخت و بر همین اساس بود که عده‌ای نام این سرزمین را «هند» یا «اند» به معنی «جایی با آب‌های فراوان» گذاشته بودند.

در کتاب «مجمع التواریخ و القصص» خوزستان به نام «جوستان» و «حبوجستان و اجار» آمده است که به نظر می‌آید، برگرفته از زبان پهلوی با عناوین «حبوجستان» و «حوجستان» است. از سوی دیگر «یاقوت حموی» واژه «خوز» را با نام‌های «خوز» و «هوز» و «اهواز» و «هویزه» هم ریشه می‌داند. اهواز معرف واژه «اواز» و «اوجا» نیز هست که در کتیبه داریوش بیستون آمده و این نام در کتیبه نقش رستم خواجه یا «خوجا» حک شده که هزار سال پیش، مرکز حکومت نشین استان خوزستان بود. ابن منظور در کتاب لسان العرب - ۷۱۱ ه. ق می‌نویسد: «خوز» قوم یا قبیله‌ای از مردم عجم هستند.

کلمه «خوز» را به معنی «شکر» و «نیشکر» نیز معنا می‌کنند و علت آن خاک حاصلخیز و بارور خوزستان برای رشد این گیاه بوده و بهترین محصول نیشکر در این منطقه بدست می‌آمد. پس از حکومت هخامنشیان، در دوران اشکانی، ساسانی و تمام دوران حکومت اسلامی شوشتر مرکز حکومتی خوزستان بود. اما در سال ۱۳۰۳ در پی شیوع بیماری وبا در شوشتر مرکز حکومتی خوزستان به مدت یک سال به دزفول و سپس به اهواز منتقل شد و تا کنون نیز اهواز است.

این استان از ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ تا آخرین روز جنگ ایران و عراق همواره صحنه عملیات‌های مختلف ایران برای بازپس‌گیری مناطق اشغال شده توسط نیروهای ارتش عراق بود. در آغاز جنگ شهرهایی چون سوسنگرد،

دزفول، اندیمشک، خرمشهر، آبادان و اهواز که مرکز استان است به صورت مرتب هدف حملات موشکی و توپخانه ارتش عراق قرار داشتند.

اقوام و زبان

استان خوزستان دارای تیره‌های گوناگون از اقوام انسانی را در بر می‌گیرد. از دیرباز پیروان دیگر آیین‌ها نیز در این استان ساکن بودند. بیشتر ساکنین استان خوزستان را مردمان عرب تشکیل می‌دهند و به این مردم عرب ساکن در نوار ساحلی جنوب که دارای ویژگی‌های فارس‌ها هستند، بندری می‌گویند. اکثر عرب‌های ایران هنوز به زبان عربی تکلم می‌کنند. آغاز مهاجرت عرب‌ها به خوزستان به دوران پیش از اسلام یعنی به زمان حکومت ساسانیان می‌رسد. اما پس از پیروزی سپاه مسلمین بر سپاه ایران قبایل و عشایر بسیاری به ایران مهاجرت کردند و به علت وجود اعراب پیش از اسلام در منطقه خوزستان، این محل را برای سکونت خود انتخاب کردند. ولی امروزه جمعیت عرب‌های ساکن در خوزستان نسبت به اقوام فارسی‌زبان مثل بختیاری‌ها، شوشتری و دزفولی در اقلیت دارند.

موقعیت اجتماعی و اقتصادی

استان خوزستان از مهمترین مناطق نفت خیز ایران به شمار می‌آید. «نفت و گاز» که مهم‌ترین منبع طبیعی کشور است برای نخستین بار حدود ۸۰ سال پیش در این منطقه کشف و استخراج شد و از آن موقع تاکنون حوزه‌های نفتی فراوان در این استان کشف و مورد بهره‌برداری قرار گرفته است که از مهم‌ترین آن‌ها حوزه‌های نفتی اهواز هستند. پالایشگاه آبادان، پتروشیمی بندر امام و ماهشهر نمونه‌های از صنایع وابسته به نفت در این استان است. به طور کلی صنعت خوزستان به دو گروه صنایع دستی و ماشینی تقسیم می‌شود. صنایع کارخانه‌ای را می‌توان بر حسب مقدار مصرف مواد اولیه و کیفیت تولید به دو دسته عمده صنایع سنگین و صنایع سبک تقسیم کرد. صنایع سنگین استان عبارتند از: استخراج و تصفیه نفت مشتمل بر پالایشگاه آبادان، دستگاه تقطیر مسجد سلیمان، پالایشگاه گاز بید بلند و صنعت پتروشیمی مشتمل بر مجتمع شیمیایی رازی، مجتمع پتروشیمی آبادان، مجتمع پتروشیمی خارک، مجتمع پتروشیمی ایران ژاپن، کارخانه‌های نورد و لوله اهواز و ذوب آهن گاز اهواز. اما صنایع سبک خوزستان مشتمل بر: قندسازی، کاغذ سازی، بسته بندی خرما، صنعت ماهی گیری و صنعت برق است. در ضمن از صنایع جانبی قدیمی نیشکر در خوزستان، مجتمع کاغذسازی هفت‌تپه است که از دیرباز با استفاده از ضایعات نیشکر به تولید کاغذ می‌پردازد.

وجود رودخانه‌های پرآب کارون، دز، کرخه، اروند و گتوند در استان خوزستان، باعث رونق کشاورزی در این سرزمین شده است و هم‌اکنون بزرگترین طرح تولید نیشکر و صنایع جانبی آن، در حال انجام است. کشاورزی در تمام مناطق منطقه خوزستان به ویژه در قسمت‌های جلگه‌ای از اهمیت خاصی برخوردار است؛ به همین دلیل این استان را «زرخیز» می‌نامند. جلگه خوزستان دنباله بین‌النهرین است و به همین دلیل دارای خاک و آب و هوای بسیار مناسب برای کشاورزی است. منطقه کشاورزی در این استان به دو بخش «منطقه کشت فشرده» و «منطقه کشت گسترده» تقسیم می‌شود. «منطقه کشت فشرده» شامل نواحی شمال غربی و مرکزی و «منطقه کشت گسترده» شامل مناطق کوهستانی و شرق استان است. از مهمترین محصولات کشاورزی این استان می‌توان: گندم، جو، برنج، نیشکر، خرما، مرکبات را نام برد.

در بخش دام داری؛ پرورش دام و طیور بعد از کشاورزی از اهمیت بالایی برخوردار است. از انواع دام های دایمی می توان به گوسفند، بز، گاو و گاومیش اشاره کرد. این استان همچنین، به دلیل مجاورت با خلیج فارس و وجود رودهای بزرگ و پرآب زمینه مساعدی برای پرورش و صید ماهی دارد

در نهایت باید اضافه کرد که استان خوزستان در صنایع نفت، گاز و پتروشیمی در کشور دارای مقام اول و در صنایع فولاد دومین استان کشور به شمار می آید. همچنین از نظر صنایع جانبی نیشکر منحصر به فرد است

غذاهای محلی

قلیه ماهی، قلیه میگو، اشکنه اوپیوزی، صندلی سلطان، برشک، حمیس توله، آش ارده، شوربا، باقله تو مهریال. ماهی صبور شکم پر، شله نوروزانی، قلیه تخم مرغ، کوکوی پوکورا
سوغات

بخش شیرینی : حلوا ارده، حلوا شکری، حلوا کنجدی، شیره ارده، انواع کلوچه های سنتی

بخش کشاورزی : انواع ادویه، خرما، لیف خرما

بخش صنایع دستی : جاجیم، حصیربافی، خراطی، سجاده بافی، گبه، گلیم، فرش، نمد

جاذبه های طبیعی

آبادان : تالاب بین المللی شادگان، جزیره مینو، حاشیه رودخانه اروند، حاشیه رودخانه بهمن شیر، نخلستان های اطراف شهر

اندیمشک : چشمه آب کزرمی، حاشیه رودخانه دز، حاشیه رودخانه کرخه، طبیعت جاده سد دز

اهواز : پارک جنگلی گمبوعه درجاده سوسنگرد، پارک جنگلی شهروند، تالاب بام دژ در جاده شوش، حاشیه رودخانه کارون

ایذه : آبشار شی وند، تالاب میانگران، دامنه کوه سفید، دشت سوسن، حاشیه سد کارون، حاشیه دریاچه سد کارون ۳، طبیعت دشت مرغا، طبیعت منطقه مال آقا، طبیعت منطقه گلزار، طبیعت تنگ نوروزی یا خنگ اژدر

بهبهان : تنگ تکاب، تنگ بن، تنگ خوییز، تنگ سروک، جلگه تشون، حاشیه رود مارون، حاشیه رود خیرآباد، حاشیه رود زهره، چشمه آب معدنی گراب، طبیعت روستای پشکر، طبیعت دره گرمابه

خرمشهر : حاشیه ارونه رود

دزفول : آبشار شوی، سد و دریاچه دز، طبیعت روستای پامنار، حاشیه رود دز، حاشیه دریاچه شهیون، دامنه کوه سالن، دامنه کوه هفت تنان، دامنه کوه سرگویان، دامنه کوه لپ سفید

رامهرمز : غار صیدون کبوتری طبیعت منطقه بیشه زارهای بن رشید، آبشار گدار پهن، حاشیه رودخانه مارون، چشمه قیر منطقه ماماتین

شوش : حاشیه رود کرخه، حاشیه رود دز، حاشیه رود شاوور، نهر داریون

شوشتر : حاشیه رودخانه دست کند گرگر، چشمه آب سیزنگر، پارک جنگلی، پارک طبیعت آبشار، حاشیه رودخانه کارون طبیعت سرسبز جاده شوشتر، طبیعت بیشه زارهای سواحل کارون و دز، دامنه کوه فدک، طبیعت روستا تک تکاب، طبیعت روستای گرآب

مسجد سلیمان : حاشیه رودخانه تمبی، حاشیه رود کارون، حاشیه رود و طبیعت دشت شیمبار، طبیعت منطقه گذار لندر، طبیعت منطقه کولر شاپ، طبیعت روستای اندیکا

آبادان : آرامگاه سید احمد، آرامگاه سید محمد ابوتامه، بازار ته لنجی ها، بازار ماهی فروشان، برج آب شماره یک، برج آب شماره دو، بقایای سینما رکس، بندر و اسکله ها، پالایشگاه آبادان، خانه بچاری، قبرستان انگلیسی ها، قدمگاه حضرت خضر نبی، قدمگاه حضرت امام رضا (ع)، کلیسای ارامنه، مدرسه رازی، مدرسه مهرگان، مسجد رنگونی ها، منازل محله بریم، یادمان شهید تندگویان، یادمان والفجر هشت یا ارونکنار، موزه آبادان

اندیمشک : بقایای شهر باستانی لور، بقایای شهر عیلامی زعفران، بقعه شاهزاده احمد در مازو، پل صیحه، تپه باستانی طولایی قلعه رزه، قلعه توران، قلعه صالح آباد، یادمان دوکوهه

اهواز : آرامگاه علی بن مهزیار اهوازی، گورستان باستانی زرتشتیان، بیمارستان امام خمینی یا جندی شاپور، پارک ها و بلوارهای پل سفید و پل سیاه، خانه قدیمی کاپار، خانه قدیمی معین التجار، دانشسرای مقدماتی پسران، دانشکده سه گوش، کاروانسرای معین التجار، منازل بانک ملی، هتل قو

ایذه : آثار باستانی اشکفت سلیمان، امام زاده چهل تنان در شمال دهدز، برد گوری یا گور دخمه ای، پل ایذج، پل های دوقلوی کارون جایگزین پل قدیم شالو، روستای باستانی شمی، زیارتگاه امام زاده عبدالله، شیرهای سنگی بردشیر، عمارت طاق طویله، قلعه کژدم، کوشک نورآباد، نقش برجسته شهسوار در خنگ اژدر، نقش برجسته کول فرح، نقش برجسته کهباد، نقش برجسته کمال وند، نقش برجسته یار علی وند

بهبهان : آب انبار بهبهان، آتشکده چهار طاق خیرآباد، امام زاده ابراهیم، امام زاده شیرعلی، امام زاده ابوذر، امام زاده حیدر، امام زاده شاهمیر عالی حسین، امام زاده شاه فضل، برج های رضاخانی، بقعه بشیر نذیر، بقعه بی بی خدیجه، بقعه بی بی زبیده خاتون، بقعه بی بی صالحه بیگم، بقعه آخوند ملاعلی بهبهانی، پل امام رضا یا پل ارجان، پل سفلائی ارجان، پل خیری مح خان یا خیرآباد، پل و حمام بکان، دیوار و خندق اطراف شهر، خرابه های کنگ هزار، قدمگاه امام رضا (ع)، قلعه مدرسه خیرآباد، عمارت کلاه فرنگی، کتیبه تنگ سروک، مسجد جامع و راسته بازار، نارین قلعه، موزه بهبهان

خرمشهر : بازار ماهی فروشان، بندر و گمرک خرمشهر، پل جدید خرمشهر، پل قدیم خرمشهر، کاخ فیلیه، مناطق عملیاتی کربلای ۵ و بیت المقدس، یادمان شرق کارون، یادمان شهدای رمضان، یادمان شهدای شلمچه، مسجد جامع خرمشهر، موزه و یادمان دفاع مقدس خرمشهر

دزفول : آرامگاه پیر رودبند، آرامگاه شیخ اسماعیل یا سبز قبا، آرامگاه یعقوب لیث، آسیاب های دزفول، بازار قدیم دزفول، بقایای شهر باستانی گندی شاپور، بقعه سید محمود، بقعه شاه رکن الدین، تپه باستانی چغامیش، پل قدیم دزفول، خانه تیزنو، معبد عیلامی چغازنبیل، حمام کرناسیون یا موزه مردم شناسی، مسجد جامع دزفول، مسجد لب خندق، منطقه حفاظت شده حیات وحش دز، هور مزرعه

رامهرمز : آرامگاه علمدار یا سید میر صالح، آرامگاه هرمز ساسانی، امام زاده بی بی تاج، بقایای شهر باستانی مختارک، تل برمی، تل گستر، سد باستانی جره، عمارت و باغ صمیمی، قلعه امیر مجاهد، قلعه تاشار یا قلعه یزدگرد، قلعه داو دختر یعنی مادر و دختر، موزه مردم شناسی

شوش : آرامگاه دانیال نبی(ع)، آرامگاه دعبل خزاعی، ایوان کرخه، بقایای شهر باستانی پیشه وران، بقایای شهر باستانی شاهی، تپه باستانی آکروپل، قلعه شوش، کاخ باستانی آپادانا، کاخ باستانی اردشیر دوم، کاخ باستانی داریوش، کاخ باستانی شاور، محوطه باستانی هفت تپه، معبد باستانی چغازنبیل، منطقه حفاظت شده شوش، موزه هفت تپه، یادمان فتح المبین، موزه شوش

شوشتر : آرامگاه امام زاده عبدالله، آرامگاه برا بن مالک انصاری، آرامگاه سید محمد بازار، آرامگاه سید محمد گلابی، آرامگاه شعیب نبی، بقایای شهر باستان دستووا، بقایای شهر باستانی عسگر مکرّم، بند ماهی بازان، بند میزان، بند خاک، بند برج عیار، بند شرابدار، پل شادروان، پل لشگر، تپه باستانی چغا، تخت قیصر، خانه مرعشی، خانه قدیمی مستوفی، قلعه سلاسل، دخمه های زرتشتی، پل شاه علی، مرقد علامه شیخ شوشتری، پل کابلی، بازار سنتی، کاروانسرای افضل، موزه مردم شناسی

مسجد سلیمان : آرامگاه هفت شهیدان، بقایای شهر باستانی بنه وار، تپه باستانی گلگیر، تپه باستانی کلگه زری، تپه باستانی لالی، تپه بر نشانده، قلعه لوت اندیکا، قلعه کهیش، صفه سلیمان یا سرمسجد، منطقه حفاظت شده